

Nr 791

Av herr Akerlund, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 130,
med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande
riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föregående års riksdag höjde det s. k. sedeltaket till 8 400 milj. kr. och gav därigenom riksbanken rätt att utge ytterligare 600 milj. kr. i sedlar. Härigenom ökades riksbankens förtjänstmöjligheter med bortåt 20 milj. kr., och de stora vinster som riksbanken gjort under tidigare år och som exempelvis år 1962 uppgick till inte mindre än 227 milj. kr. kunde förväntas fortsätta att stiga. Det synes nu kunna konstateras att de förutsägelser som i detta hänseende gjordes i fjol i allt väsentligt slagit in och att riksbanksvinsten för år 1963, efter korrigering för en omedelbart avskriven aktieteckning om netto 24 milj. kr. i AB Tumba bruk och nedskrivning av obligationer, överstiger tidigare års vinster. Dessa för en centralbank exceptionellt stora vinster fortsätter att på många håll ge anledning till undran och oro.

Orsaken till att riksbanken kan öka sina vinster på här antytt sätt ligger i arten av tillgångar riksbanken köper för de nytillkomna sedlarna, vilka som bekant icke är räntebärande. I den mån inhemska tillgångar såsom skattkamarväxlar och obligationer anskaffas, tillföres riksbanken inkomster i form av räntor. Detsamma gäller vid köp av utländska räntebärande fordringar i olika former. Däremot kan riksbanken inte tillgodogöra sig några ränteinkomster på förvärv av guld, det slutgiltiga internationella betalningsmedlet.

Den undran som många känner inför den svällande sedelutgivningen synes bottna i föreställningen att riksbanken själv ser sin uppgift snarare vara av företagsekonomisk natur — att göra vinster — än av nationalekonomisk natur — att fylla uppgiften som centralbank. Inför sådana föreställningar är det givetvis på riksbanken det främst ankommer att på ett otvetydigt sätt och med bortseende från vinstintresset hävda rollen som centralbank såväl i sin valutapolitik som i sin likviditetsreglerande inhemska penningpolitik.

När det nu i Kungl. Maj:ts proposition nr 130 föreslås att medge riksbanken 800 milj. kronors ökning av sedelutgivningen, möjliggöres ca 25 milj. kronors ny vinstökning. Emellertid blir storleken härav beroende av valet av nya tillgångsposter. Det som därvid bör särskilt uppmärksammas är riksbankens köp av utländska tillgångar. Under senare år har riksbanken inte köpt guld, och under år 1963 steg guldkassan med endast 5 milj. kr. och förblir därmed på sin alltför låga nivå. Även om valutatillgångarna minskade något under 1963, har riksbanken tidigare år förskjutit sina utländska

tillgångsposter till fordringar i främmande valutor och bort från guld. Riksbanken synes med andra ord ha eftersträvat vinstgivande placeringar och har i sak lämnat valutakrediter till främmande länder, främst i form av statspappersköp. I den offentliga debatten har exempelvis som argument för en dylik politik och mot guldförvärv anförts att riksbanken genom sin utländska kreditgivning under den senast förflutna tioårsperioden tillförts i vinst 465 milj. kr. Det ligger i sakens natur att riksbanken, om den önskar erhålla ränteinkomster, inte kan placera landets utlandstillgångar annorledes än med god säkerhet och med hög likviditet, varav följer låg räntesavkastning. Härav förklaras den blygsamma storleken av ovan nämnda vinst på utlandsrörelsen. Därest riksbanken i stället, i enlighet med sedvanlig centralbankspolitik, skulle välja att skaffa sig en väsentligt större guld-kassa av säkerhets- och likviditetsskäl än för närvarande samt överlåta åt det enskilda näringslivet och finansvärlden att omhänderha kapitalplaceringarna i utlandet, torde väsentligt större vinster kunna tillföras landet i form av utlandstillgångar än med nuvarande finansteknik. En dylik omläggning av riksbankens placeringspolitik får betraktas som önskvärd.

Därest utlandstillgångarna inte kan bringas att i väsentlig grad öka under år 1964, kommer huvuddelen av nytillskottet av sedlar att leda till nya köp av inhemska räntebärande värdepapper såsom obligationer m. m. och resultera i större ränteinkomster för riksbanken. Såväl storleken av den äskade ökningen av sedelutgivningen som riksbanksvinstens sannolika utveckling ger ett, låt vara inte helt säkert men ändå ganska entydigt, mått på riksbankens inhemska likviditetsreglerande politik. Denna kommer vid förutsedda obligationsköp att kännetecknas av en betydande grad av liberalitet. Inte minst oroande är det att riksbanken i år anser sig böra förordna ett tillskott av 800 milj. kr. mot 600 milj. kr. i fjol, alltså ytterligare 200 milj. kr. I betraktande av den omläggning av penningpolitiken i resolut restriktiv riktning som riksbanken hittills i år genomfört synes en sådan ytterligare ökning tyvärr kunna ge anledning ifrågasätta allvaret och hållfastheten i riksbankens nuvarande penningpolitik. En ökning av sedelutgivningsrätten utöver 600 milj. kr. synes därför inte böra ifrågakomma.

Tillräcklig stramhet i den inhemska penningpolitiken är en förutsättning för att nå en snar frihet för de internationella kapitalrörelserna och en önskvärd ökning av landets utlandstillgångar.

Under återopande av det anförda hemställes därför,

att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 130, dock med den ändringen att riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst nio tusen miljoner kronor.

Stockholm den 21 april 1964

Henrik Akerlund